

Слава Україні! Героям слава!

Чорноморські

новини

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ГАЗЕТА

У великий світовій драмі наших днів ми маємо до вибору: або бути творцями, або жертвами історії.

Євген КОНОВАЛЕЦЬ.

№ 39
(22517)

ЧЕТВЕР
10
ЖОВТНЯ
2024 РОКУ

Виходить
із 19 липня 1917 р.

● Актуальне інтер'ю

Володимир ГОРБУЛІН: Завдяки новітнім технологіям ядерна зброя перетвориться на воєнний рудимент

Російсько-українська війна ще не є війною майбутнього. Скоріше, це війна переходного періоду. Однак саме вона формує нові правила і вивіковує нові інструменти.

У книзі Володимира Горбуліна і Валентина Бадрака «Російська війна проти України. Як нарешті розірвати чотирьохсотрічне замкнене коло», яка нещодавно побачила світ, детально проаналізовано події 2022–2024 років, можливості, що їх відкрила Україні Велика війна, та небезпеки, які чатують на нас у найближчі місяці й роки. Саме про це «Укрінформ» (<https://www.ukrinform.ua>) поговорив з академіком, першим віце-президентом НАН України, головою наглядової ради Українського інституту безпекових досліджень Володимиром Горбуліним.

— Володимире Павловичу, ми всі спостерігаємо формування нової моделі світотвору, триває кардинальне переформатування балансу сил на планеті, й Україна, хоч як це і не звично для нас, перебуває в центрі цього процесу. В чому, на ваш погляд, є «феномен України», який ви бачите й тайне?

— Феномен України та українців, який унікальний проявляється у здатності до самоорганізації — це те, що наразі відрізняє від росіян.

Ще перед першим Майданом західні аналітики із певним по-видом відзначали, що в Україні громадські інститути більш потужні, ніж владні, і в новітньому історичному потоці ця тенденція лише набирає обертів — очевидно, в усіх більшому прояві історичного досвіду, можна сказати, національного генокоду, який почав проявлятися в умовах вже незалежної України. І це на тлі деградації мас у Росії — під дедалі більшим тиском імперських проявів у владі та прудоско-наленні пропагандистських і пресивих конструкцій.

Тож найбільшим піком прояву самоорганізації стало страйк й стихійне формування збройного опору в лютому — березні 2022 року, певною мірою, всупереч нерозвинутим структурам територіальної оборони. Тут

влада їшла за самоорганізацією народу, а не наяваки, але спромоглася підхопити ініціативу внизу і сформувати досить потужну систему у вигляді Сил територіальної оборони як окремого розуму ЗСУ. Згаданий феномен мав розвиток та прояв і в подальшому — у ході війни: в ініціативності, креативності та автономноті уkrainських підрозділів, на відміну від жорстко вимушених підпорядкованих підрозділів ворога. Це досі дає змогу утримувати переваги на полі бою у майстерності його ведення — ми маємо сотні чудових ілюстрацій зупинки та різного розгрому супротивника, попри його традиційну перевагу в кількості людей, зображені на відео.

На жаль, позитивному погляду на майбутнє заважають деякі моменти щодо війни. Перший — наша об'єктивна залежність, десь відсоток на 90, від підтримки ззовні. Другий — відсутність жорстких покарань за корупцію, яка у воєнний час має прирівнюватися до зради. Третій — занадто повільні просування до суспільної справедливості: у справі захисту держави всі представники суспільства мають рівні обов'язки, але фактично ми бачимо дещо розділене суспільство, і над цим треба працювати. Тильше на

війні, й тому наша територіальна втрати у 2024 році — це якраз

наслідки розділеного суспільства, це — найбільш небезпечний виклик.

Якщо подолаємо згадані негативи, будемо здатні не тільки перемогти ядерного противника, але й на десятиліття забезпечити рівновагу військових потенціалів. Но наш людський феномен має ще й прояв у стрімкому розвитку технологій.

— Від 24 лютого 2022 року відбулося п'ять самітів НАТО, на яких щоразу очувалася неухильна солідарність з Україною. Але щодо масштабного розгортання оборонної промисловості Заходу для допомоги нам існує багато запитань... На вашу думку, в умовах, коли Україна прагне «шицигою перемоги», а західні партнери — «управління ризиками ескалації», в чому можна знайти збалансоване рішення?

— Однозначно у потенціалі військово-технічного співробітництва. Це не тільки потужна масова інтеграція ОПК України у євроатлантичний оборонно-промисловий простір, а й отримання необхідних технологій, що забезпечать технолігічну перевагу на майбутнє. Плюс — прихід західних бізнесів в Україну даст змогу не тільки повністю перейти на сучасну техніку західного та українсько-західного вироб-

цівництва, а й стати вже передумовою гарантією безпеки, що до отримання Україною повного членства в НАТО.

Йдеться про те, що свої

бізнеси, розгорнуті в Україні, західні намагатимуться захистити. Тож тоді вже можна серйозно говорити про військові бази НАТО або окремих країн блоку в Україні — в разі створення субрегіональних військово-політичних об'єднань, наприклад, України, Польщі, Британії та країн Балтії. Певною мірою, військо-технічне співробітництво є однозначно шляхом України до довготривалої безпеки і зростання економіки, значною мірою за рахунок новітніх оборонних технологій. До того ж, паралельно це є й можливість посунути РФ із низких регіональних ринків зброй, що, безумовно, стане частиною довготривалого технологічного стимулювання.

— «Фактор Китаю» дедалі частіше згадується в контексті побудови нового конструкції міжнародної безпеки. На ваш погляд, як сьогодні має вестися «українсько-китайський діалог» з огляду на «першій лінії» — суверенитет і територіальна цілісність України?

(Закінчення на 2-й стор.)

● Точка зору

Соромляться сказати це в обличчя журналістам. Сподіваюся, що Україна обійтися без допомоги, а російські агресори зупиняться біля порога НАТО. Намістом після війни і незалежно від її результатів кремлівського виродка можна буде прийти в Берлін, відвезти до Дрездена чи до Мюнхена і поговорити про геополітичну катастрофу за кухлем пива. У залі, де про таку ж катастрофу сто років тому розмірювали Гітлер.

Тегелівський час сказав, що історія повторюється двічі. Вперше — як трагедія, вдруге — як фарс. Але можливість злиття фарсу із трагедією не передбачив. А даремно. На нараді західних лідерів і міністрів оборони на 25-у «Рамштайні» жанри можуть злитися та ємнішими яблуками зожити. Російські ракети та бомби продовжують сипатися на наші міста. Чорноморський коридор поступово перетворюється на дорогу смерті. А консенсусу у друзів щодо реальної допомоги немає. Доводиться чекати і сподіватися.

Слава Україні!
Леонід ЗАСЛАВСЬКИЙ.

PS. Прошу прощения у читачів: ото чисто яківка, але з оглядом трохи поквапився. Президент США Байден скусав візит на американську авіабазу «Рамштайн» та зустріч у рамках Контактної групи щодо України. Причина — наближення до Флориди урагану «Мілон». І без участі президента американці з ураганом не впораються. А наша країна з війною впорається без Байдена. Вона перемежує агресора у будь-якому випадку.

Героям слава!

л.з.

● Будьмо разом!

Передплата не закінчується ніколи
Передплатний індекс — «ЧН» 61119. Вартість передплати становить: на 1 місяць — 60 грн; на 2 місяці — 120 грн (без вартості поштових послуг з оформленням самого абонемента).

№ 39
(22517)

ЧЕТВЕР
10
ЖОВТНЯ
2024 РОКУ

Виходить
із 19 липня 1917 р.

● Ювілей

Натхненники і будівничі

Усі знають, що Одеська наукова бібліотека є найстарішою в Україні, але й при цьому цифра «195» — вражає! Мала можливість висловити слова шанси й любові та привітати чудовий колектив ОНБ, натхнений Іриною Бірюковою, під час святкування цього ювілею 25 вересня.

Промайнуло стільки буревінних історичних подій, змінилися політичні обрії, сформувалися зовсім інші підходи до діяльності книгодібрення. Але Одеська наукова бібліотека, не перевіряючи традицій, вистояла і не просто зберегла свою скарбу, а наростала книжковий фонд, розвинула нові технології книгозберігання, допомагаючи в науковому й творчому пошуку тисячам читачів.

Ця перша публічна бібліотека народилася у 1829 році

і спочатку розташувалася у будинку на Приморському бульварі. На той час в Одесі проживали майже 50 тисяч людей, працювали 20 наявних закладів, функціонував театр на вісімдесят осіб, міський музей, виходив світ «Одесський весник». Завдяки добродійникам фонди бібліотеки швидко поповнювалися. Тільки град Воронцов подарував їй багато цінних та рідкісних видань з особистої колекції, серед яких і шістсот томів французької літератури від відомого друкаря Фірмена Дідо.

Уже в 1883-у для бібліотеки було зведено нову будівлю, гроші на проект які виділив тодішній міський голова Григорій Маразлі. Нині у ній розміщується Одеський археологічний музей.

Із 1883 по 1896 роки директором Одеської пуб-

лічної бібліотеки був Володимир Олексійович Яковлев (1840–1896) — філолог та історик, професор Одесського університету, дослідник історії міста. Завдяки його старанням книгозбиральність стала однією з найбільших у Російській імперії — він майже подвоїв її фонд (із 50 до 90 тисяч).

Прикметно, що саме В. Яковлев чи не першим заявив, що і до 1794 року Хаджидеб (Одеса) не лише існував як населений пункт, а й мав ознаки міста, що в його історії чимало роль відігравали уральські козаки та їхні нащадки. Про це він писав у «Історії заселення Хаджидеба. 1789–1795 гг.» (1889). А в статті 1894-го спростував докази А. Скальського про визначення 22 серпня (2 вересня) 1794-го як «першого дня» існування Одеси.

(Закінчення на 3-й стор.)

● Анонс

Моволюби, готовтесь до диктанту!

Всесукаїнський радіодиктант національної єдності, якому сповиниться уже 24 роки, запланований на п'ятницю, 25 жовтня — до Дня української писемності та мови (його відзначатимемо 27 жовтня).

Як нагадує «Суспільне» (<https://suspipline.media>), всесукаїнський радіодиктант національної єдності був започаткований командою «Українського радіо» у 2000-у задля гуртування навколо мови. Відтоді щорічне проведення радіодиктанту перевтілило його на найбільший український флемштаб, який об'єднав українців і навіть різних іноземців у всьому світі.

Традиційно найактивнішими учасниками флемштабу є школярі, студенти та викладачі навчальних закладів. Але не тільки — до нього охоче долучаються люди різного віку та найрізноманітніших професій з найвіддаленіших куточків планети. Скажімо, торік на перевірку тексту радіодиктанту на «Українське радіо» надійшло 20 тисяч листів, з них

3 тисяч — паперових. Можна тільки згадувати, скільки було ще тих, хто писав диктант, так би мовити, для себе, для самоцінні знання мови, але не наважився надіслати його на суд фахівців.

Варто нагадати, що авторкою тексту радіодиктанту-2023 була письменниця й перекладачка, лауреатка Шевченківської премії Катерина Калитко, а в етапі читав його актор і театрального режисер Олексій Гнатковський. Що цюгорін написав текст для письмового мовного іспиту і читатиме його у прямому етері, організатори обіцяють повідомити згодом.

Радіодиктант транслюватиметься на всіх платформах «Суспільного»: телебаченні, радіо та в диджиталі.

● Гучні справи — формальні вердикти

Безкарність і вседозволеність

чому пійманих на коруп

Завдяки новітнім технологіям ядерна зброя перетвориться на восний рудимент

(Закінчення.

Початок на 1-й стор.)

Ще у лютому 2023 року він запропонував відкінти російський ядерний шантаж та на-голосив, що РФ не використає ядерну зброю. Історик підкres-лював, що Україна має вигра-ти війну із застосуванням зви-чайних озброєнь. У такий спосіб Снайдер натякнув, що в разі перемоги України і світу у конвенційній війні домінування ядерної зброї може стати исто-ричним фрагментом минулого. Але, на жаль, побоювання захи-дних лідерів не дозволили Україні виконати цю унікальну історичну місію. Тепер людство знову виявилося відкіннутим у минулому, десь у 50-ті роки ХХ століття.

І все ж, війна ще не завер-шила й існування умови, коли завдяки новітнім технологіям ядерна зброя все ж таки пере-твориться на воєнний руди-мент, ядерна ера піде в істо-рію. Ці умови пов'язані із роз-витком сучасних технологій дальнього перехоплення носій-в ядерних боєголовок — на ви-передження, коли небезпека ураження ядерними ракетами на території володаря ще зброй до-рівнюватиме небезпекі країни, на яку спрямовуватиметься атака. Направлення у створені такої зброй єве, і вони дають сподівання щодо оста-точної нейтралізації ядерної ідеології. Особливо на тлі не-долугого поводження з небез-печною для людства зброяю — маю на увазі знакове, а мож-ливо й епохальне, самозни-щення улюбленої іграшки Пут-іна — ракети «Сармат».

— Війна відкрила для Украї-

ни шлюзи не лише міжнарод-ної політичної підтримки і військово-технічної допомоги, а й шлях отримання нових оборо-нних технологій. Як мак-сиально ефективно використа-ти ці обставини? Що потрібно робити для того, щоб «техно-логічний стрібок» став для України реальністю?

— Україна вже зробила цей технологічний стрібок. Зокре-ма, Україна першою у світі почала масово використовувати дешеві дрони, продемонстру-вавши «москітну стратегію» в дії. Потрібо навчитися швидко масштабувати досягнення. Дів речі гальмувати очевидне технологічне лідерство на цій ділянці — дефіцит ресурсів та похибки в адмініструванні оборо-нної промисловості.

— Україна вже має унікаль-ний досвід війни з однією з най-більших армій світу. Тож чи справді найбільш приємною для України є модель безпеко-вих гарантій Ізраїлю? Якщо так, та якими є основні напрямами з її розвитку та адаптації в съо-годнішніх умовах?

— Шо стосується досвіду Ізраїлю, то так, що гарні орі-єнтири для України. Завдяки тому, що, окрім фінансової допомоги, Ізраїль досяг домовле-ності зі США вести спільні роз-робки, він поступово перетвор-ився на одного з безпереч-них світових лідерів в створенні та виробництві сучасних озброєнь. Разом із США Ізраїль спромігся розробити новітні системи ПРО великої дальністі Arrow-3, при цьому США спла-чували 50 відсотків витрат на розробку цієї системи. В ре-зультаті досягнуто найбільшо-

го рівня протиракетної захище-ності у світі, а крім того, більше десятка країн НАТО зажадали придбати Arrow-3.

— Як ніколи гостро постає питання управління оборонно-промисловим комплексом України. Цікаво почути вашу оцен-ку реального стану цієї галузі...

— ОПК України на підйомі. На

час війни можна залишити його конструкцію такою, як є, тобто п'ять регуляторів, дотичних до розвитку сучасної зброя, — Міноборони, Міністрапром, Мінцифри, СБУ, ГУМіноборони. Однак таки необхідно ство-рити єдиний центр розвитку тех-нологій — це було передбачено указом Президента Зеленського №59/20. Щоб звузити фокус витрат. 170 типів безплотнів з УЗСУ — це і досагнення, і про-блема одночасно, оскільки це розподілення ресурсів. Потрібна уніфікація і прихід до хоча б двох-трьох десятків типів уль-доводжів кількох років. І так на бағатьох ділянках створення і виробництва зброя.

Потрібно, щоб одне відом-ство визначало пріоритети — циклом очевидно, що під час

війни це Міноборони, яке за-безпечує армію. За таких умов не можна без узгодження з Міноборони розгорнути вироб-ництва патронах як штурмових гвинтівок, а потім бути неспро-межними постачати на фронт необхідну кількість дронів типу DJI Mavic або Autel чи мін калібр-у 120 мм...

— Одним із ключових кри-лівиків для України у 2024–2025 роках ви називаєте здатність держави перевести економіку на воєнні рельси, перенести центр тяжіння щодо переоб-

рудження всередину країни. Йдеться про різке збільшення власних виробництв за кілько-ма найупівнішими позиціями — ракет, дроні, боеприпаси, засоби РЕБ. Що це означа-те для України та головне — де знайти необхідні ресурси?

— Щодо мобілізації. Не-зіставні людські ресурси із во-рожкою Росією і логіка пріва-лого протистояння з агресором загострюють ситуацію. Якою, на вашу думку, є реальна по-треба мобілізаційного резерву в українському війську, як по-красти цю ситуацію?

— Головний принцип — спра-ведливість. Ніякі легалізації відкупу від виконання громадянського обов'язку захищати державу — виглядає неприпустимими законами на чутал «еко-номічного бронювання». На-томіст потребін закон про не-можливість перевібування на державній службі без військо-вого досвіду, наприклад, з 2027 року. Чиновники мають посту-пову пройти через фронт, іх заміна, як і заміна здатної до Фронту молоді на підприєм-ствах, має відбуватися за ра-хунок ветеранів та жінок. Усе це має бути закріплено рішен-нями Ставки Верховного голов-нокомандувача — це відновить мотивацію суспільства та об'є-днає його у складний момент, який нині переживає Україна.

— Відомо зі своїх нещодавніх інтерв'ю нинішній період російсько-української війни в назвали перехідним етапом перед проти-стоянням, яке почнеться тоді, коли українські ракети власного виробництва будуть спокійно долати до Москви та Санкт-Петербурга. Ви бачите цю перспек-тиву конкретно?

— Ракетна перспектива точ-но є, і чітко підтверджує 24-й рік. Але нам потрібні вже не десятки, і навіть не сотні раке-т, а тисячі. Крилаті та балі-стичні. Дальністю ураження від 500 і до... поки не будемо ка-зати, скількох кілометрів. По-трібна персональна відпові-дальність менеджерів, дирек-торів програм та керівників з виробництва конкретних но-менклатур озброєнь, верти-кальна підпорядкованість, з урахуванням дирігентської ролі Міноборони. А в найкращій версії — Військово-промисло-ва комісія із Президентом України на чолі.

Микола ЗОРИК.

● Резолюція

кої Федерації в її агресії проти України.

«Ми глібоко вдячні членам ПАРЄ за їхню солідарність та підтримку. Це повною віз-нанням служить потужним нагадуванням міжнародній спільноті про необхідність запобігти подальшим російським звірствам і притягти до відпо-відальності винних у цих жахли-вих злочинах», — заявили в МЗС.

У відомстві запевнили, що Україна залишається непохі-ною у своєму прагненні захища-ти свій суверенітет та оберіга-ти свій народ.

«Ми закликаємо всі нації та міжнародні організації визнати Голодомор 1932–1933 років геноцидом проти українського на-роду, засудити трибуналами та притягти до відповідальності винних у цих жахли-вих злочинах», — заявили в МЗС.

«Насаджувалася саме радянсько-інтернаціоналістична версія русифікації. Тобто ті українські люди, які живуть на Донбасі, втрачали свою мову та національну ідентичність, вони вже були не українцями, але не росіянами. Більшість з них втратили свою історію, свою культуру, свою мову, свою національну ідентичність. Ми — українці, казахи, росіяни. Ми — люди Радянського Союзу.

Зрозуміло, що були різні періоди: закручування гайок у 1970-х, демократизація — у 1980-х, але загалом усе було в одній парадигмі», — зазначає Максим Віхров.

А от сучасна русифікація на окупованих територіях, додає історик, — цілеспрямовані із чітким етичним спрямуванням: «Вони не кажуть, що ви велика сім'я Росії чи народів РФ. Вони чітко про- говорють луганчанам і донеччанам: «Ви — рус-кі».

Анатолій Найрулін наголошує, що і Російська імперія, і радянська влада залишили обмежений, але бойадимський шанс для існування української мови. Тільки не пітнісна Росія.

«Потри всі обіцянки окупантів влади. Пам'ятаєте, в 2014-у вони казали, що буде відповідні мови у них, а вже за кілька років вони прибрали українську звідсіль — з школ, садочків, универ-ситетів, викинули українські книжки. Сучасна Росія перевершила навіть Радянський Союз і Радянську імперію в ненависті до української мови», — наголошує Анатолій Найрулін.

Олександр Набока зазначає, що Росія, показово зневинувачуючи Україну в знищенні радянської історії під час декомунізації, сама діє нагабаго ради-кально: «Вони заходять до окупованого міста і ламають пам'ятники, змінюють назви міст, ви-кидають звідти українські літери «ї». Тобто російські політичні ідеології, стратегії віддають належне системі символізму, у них юхідні уяв-лень в цьому контексті про неупередженість, про толерантність до історії, тим більше — української історії. Вони чітко знають, як потрібно пере-

ки, яку, як вони вважали будували нове сильне суспільство з новою історією, філософією та куль-турою.

«Насаджувалася саме радянсько-інтернаціоналістична версія русифікації. Тобто ті українські люди, які живуть на Донбасі, втрачали свою мову та національну ідентичність, вони вже були не українцями, але не росіянами. Більшість з них втратили свою історію, свою культуру, свою мову, свою національну ідентичність. Ми — українці, казахи, росіяни. Ми — люди Радянського Союзу.

Зрозуміло, що були різні періоди: закручування гайок у 1970-х, демократизація — у 1980-х, але загалом усе було в одній парадигмі», — зазначає Максим Віхров.

А от сучасна русифікація на окупованих територіях, додає історик, — цілеспрямовані із чітким етичним спрямуванням: «Вони не кажуть, що ви велика сім'я Росії чи народів РФ. Вони чітко про- говорють луганчанам і донеччанам: «Ви — рус-кі».

Анатолій Найрулін наголошує, що і Російська імперія, і радянська влада залишили обмежений, але бойадимський шанс для існування української мови. Тільки не пітнісна Росія.

«Потри всі обіцянки окупантів влади. Пам'ятаєте, в 2014-у вони казали, що буде відповідні мови у них, а вже за кілька років вони прибрали українську звідсіль — з школ, садочків, универ-

ситетів, викинули українські книжки. Сучасна Росія перевершила навіть Радянський Союз і Радянську імперію в ненависті до української мови», — наголошує Анатолій Найрулін.

Олександр Набока зазначає, що Росія, показово зневинувачуючи Україну в знищенні радянської історії під час декомунізації, сама діє нагабаго ради-кально: «Вони заходять до окупованого міста і ламають пам'ятники, змінюють назви міст, ви-кидають звідти українські літери «ї». Тобто російські політичні ідеології, стратегії віддають належне системі символізму, у них юхідні уяв-лень в цьому контексті про неупередженість, про толерантність до історії, тим більше — української історії. Вони чітко знають, як потрібно пере-

(**Закінчення. Початок у номерах за 26 вересня та 3 жовтня**)

YouTube — єдину платформу, де без VPN була змога дивитися українські передачі.

Тих, хто не підкорюється або не хоче сприя-нити окупанту реальністі, як і в радянські та імперські часи, арештовують. На окупованій Луганщині та Донеччині з'явилися понад 160 неза-кошних тюрем, де людей катують і вбивають.

І знову на захопленому, тепер уже не Російською імперією, а Російською Федерацією, сході України «мовчати українською» означає «вживити».

Ольга МОДІНА.

«Copyright © 2021 RFE/RL, Inc. Передруковується з дозволу «Радіо Вільна Європа / Радіо Свобода».

На СВІТЛИНАХ: дані офіційного перепису на-селення 1897–1989 років; національне відображення Луганщини та Донеччини у 1920-х роках.

Друге дихання пісень Семена Цванга

МИТЕЦЬ І ЧАС

Чому риби «літають»?

Пам'яті Олександра Шкурапата

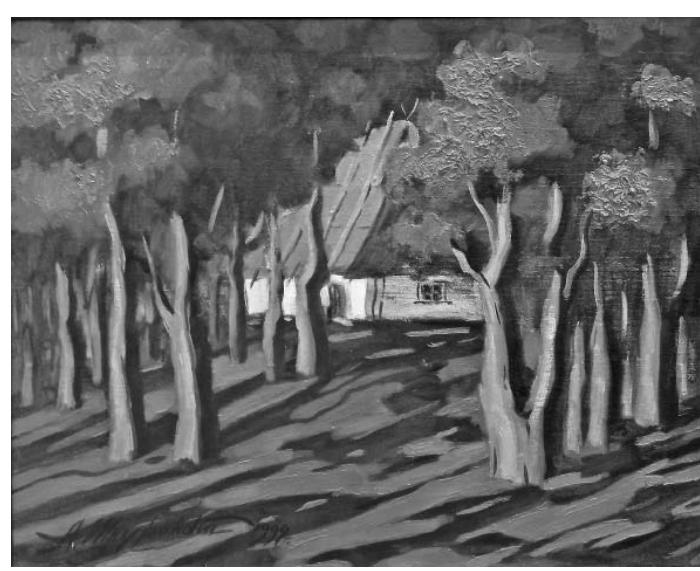
Час, ніби море, на гребнях хвиль своїх
несподівано виносить призабуті імена і події.

Через значний відтинок часу після пріжиттєвих відбулася ретроспектива живописних і графічних творів О.М. Шкурапата (1964–2008) із символічною назвою «Відродження» — меморіальна виставка пам'яті одеського живописця та графіка Олександра Йосиповича Шкурапата. Відкриття цієї досить камерної експозиції творів із приватних колекцій, що займає дві залиші залі Одеского музею особистих колекцій ім. О.М. Бещунова, відбулося 3 жовтня у кінотеатрі «Шанувальник художника».

Куратор — краєзнавець і колекціонер Едуард Ратушняк.

Зі слів організаторів, виставка логічно переросла у тривалий проект, оскільки зараз укладається каталог творів мистецтва з наступною презентацією; зняті першу частину однією документальною фільму «Олександр Шкурапат. Відродження», на етапі підготовки — його друга частина. Подібні заходи мають не лише гуманітарну складову, а й у перспективі сприятимуть присвячення творів художника на артпринті. Як творча особистість митець може відбутися і в майстерні, але як соціально-культурне явище — лише завдяки синергії його шанувальників.

Одеські вернісажі з їх колоритом місцевої публікою, схильною до підкрайленої комплементарності, — це щось особливе і сприймається часом не без гумору. Вряд-годи з уст промовів і почуті більше про себе улюблених, ніж про

Олег Соколов побував на першій в Одесі виставці писанки, організованої в 1968 році в Археологічному музеї Валентином Морозом, Тарасом Максим'юком і Петром Маркушевським, то створив дивовижну абстракцію «Великден» (пізніша назва «Пасхальні дзвони»), 1968). На відміну від Соколова — витонченого естета, який посправив свої візії підівподійним прочитанням музик С. Рахманінова, — витоки живописних рефлексій О. Шкурапата саме в спогадах дитинства та безпосередньої дійсності його улюбленого українського села Шевченкове (Кілійський район), такої собі «периферії».

У цьому місці зробло короткий відступ. Для великого полікультурного міста сільська етнокультура — це, звісно, «периферія», але в уяві художника, який не втратив з нею ментальног зв'язку, — це «пуп землі». Своєю творчістю через співлеження Олександр Шкурапат свідомо чи не свідомо актуалізує значення периферії для національної культури, адже вона відслася нас до першооснов.

Щодо згаданих християнських цінностей, то задля справедливості слід визнати, що вони присутні в творчості живописця швидше опосередковано, за винятком замовних творів для церков м. Южного і с. Фонтанки, де в останні роки він жив (і де упокоївся). Розмежування християнської та іншої релігії в творчості Шкурапата чимало відрізняється незалежним і конфліктним характером, а це не сприяло гармонійним стосункам. Кажуть, що про художника мають право судити тільки «брать по цеху». Не впевнений, чи це захвильовані спрієдливі в нашому надзвичайно конкурентному середовищі.

На продовження теми супільній увагі варто сказати, що після закінчення навчання надзвичайно роль у долі Олександра Шкурапата відіграла подружка Іванівна з Южного, де Володимир Григорович був очільником морського торговельного порту. Перша виставка молодого і ще мало відомого митеця, яка відбулася в Одеському художньому музеї в 1991 році, а також випуск розкішного на ті часи альбому умовишила саме підтримка загадного подружжя. (Пригадано зазначу, що і мой творчий долі В.Г. Іванов (1937–2018) також посприяв як меценат, профінансувавши випуск авторської багато ілюстрованої дитячої книжки в далекому 2004-му).

На початку

колег з-поміж одеситів. Нерідко погорда і снобізм останніх його вкрай дратували, і цей антагонізм був непереборним.

Варто нагадати, що після смерті матері дітей із родини Шкурапатів віддали в школу-інтернат, а інший будинок конфіскували держава. На пізніші звернення Олександра повернути бодай частину домівки відповідь чиновників вразила жорстокістю і цинізмом: «У дівадцять три сиріт не буває!».

Можливо, саме через писанкарство цей образ і захопив уяву художника. Для порівняння: коли такий авангардист, як

кароломінх 1990-х важливою була медіяна підтримка, найперше — у «Вечерній Одесі» та «Комсомольській іскрі» мистецтвознавцем М. Ращиковським, журналістом і колекціонером Ф. Кохрітом та письменницею О. Лінницькою.

Повертаючись до меморіальної виставки, повинен сказати, що, попри різноплановість робіт, вона вірізняється достатньою цілісністю — дає уявлення про різноманітність творчих зацікавлень художника — від уч-

нівських замальовок одеських вулиць до олійних натюрмортів, навіяніх творчістю М. Врубеля, або акварелей «по-мокрому», створених після вишколу у В. Понікарова. Низка гарнічно лаконічних акварелей з акцентом на графічну умовність, як-от дилігах «Очікування» і «Самітність», наводять на думку, що практика художника-формівача у ранній період не минула безслідно. Діапазон таланту дозволяє О. Шкурапату бути то стихійним живописцем,творити «на емоцію» в дусі вブルевського «натиску захоплення», то виступати вправнім стилізатором. Політизм, як неминучий етапний період пошуку свого «Я», став ще одним прімісним відкриттям на виставці, де етюди і замальовки переплітаються із завершеними і навіть програмними станковими полотнами (серії «Моя Україна», «Місто ріби», «Викрадення Европи»). До речі, щодо формату: одним із улюблених для нього був квадрат, який у художників вважається надскладним у плані побудови композиції.

Олександр Шкурапат відрізняється величезною працездатністю натюрморта з яблуками.

Одеські вернісажі з їх колоритом місцевої публікою, схильною до підкрайленої комплементарності, — це щось особливе і сприймається часом не без гумору. Вряд-годи з уст промовів і почуті більше про себе улюблених, ніж про

точку, як мегаполіс, усталений урбаністичний організм, у якому дуалістично поєднуються консерватизм і відкритість, завжди потребує вливань «молодої крові», притоку енергії, виходу за межі власної самоти, широких, розгалужених зв'язків. Ве-

ликі місто з віковими художніми традиціями є хівторним культурно-інтелектуальним сектором, поступово відходячи у тінь минулого) ми дізналися з окремих виступів, а й пристрасні оцінки його творчості та теплі слова про особу художника, якому цвітогорі сповісилося б шістдесят. Брали слово голова Опікунської ради музею Віталій Томичук, скульптор Юрій Бубль, старша наукова співробітниця музею Наталія Андрющенко (авторка експозиції), художник Степан Мацюк, архівіс художнього коледжу Світлана Гощик, художниця, співробітница музею Марія Апрятова та інші.

Після відкриття виставки приступили міжливість зустрітися з авторкою загаданого документального фільму, режисеркою-сценаристкою Діаною Константіновою та почуті спогади про Олександра Йосиповича безпосередньо в кіностірці: Фелікса Коріхта, однакурсника художника Юрія Бубля й Олери Новавська, а також Бориса Лукіна, Ірини Глебової, Любові Ломакіної та землячки митеця Тетяни Мишалової.

Після відкриття виставки приступили міжливість зустрітися з авторкою загаданого документального фільму, режисеркою-сценаристкою Діаною Константіновою та почуті спогади про Олександра Йосиповича безпосередньо в кіностірці: Фелікса Коріхта, однакурсника художника Юрія Бубля й Олери Новавська, а також Бориса Лукіна, Ірини Глебової, Любові Ломакіної та землячки митеця Тетяни Мишалової.

Ретроспективна виставка приступила міжливість зустрітися з авторкою загаданого документального фільму, режисеркою-сценаристкою Діаною Константіновою та почуті спогади про Олександра Йосиповича безпосередньо в кіностірці: Фелікса Коріхта, однакурсника художника Юрія Бубля й Олери Новавська, а також Бориса Лукіна, Ірини Глебової, Любові Ломакіної та землячки митеця Тетяни Мишалової.

Ретроспективна виставка приступила міжливість зустрітися з авторкою загаданого документального фільму, режисеркою-сценаристкою Діаною Константіновою та почуті спогади про Олександра Йосиповича безпосередньо в кіностірці: Фелікса Коріхта, однакурсника художника Юрія Бубля й Олери Новавська, а також Бориса Лукіна, Ірини Глебової, Любові Ломакіної та землячки митеця Тетяни Мишалової.

Біографія Олександра Шкурапата з його непростим, сирітським дитинством має доволі типовий для рядівок цілісно-

сти алгоритм: школа-інтернат, робота художником-оформлювачем у колгоспі Кілійського райо-

на

Натхненники

(Закінчення.
Початок на 1-й стор.)

До речі, відповідно до розпорядження голови Одеської обласної державної/військової адміністрації від 26 липня 2024 року №694-А/2024, схваленої на виконання Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики і деколонізації топонімів», ім'я Володимира Яковлєва тепер носить колишній пропагандист.

Але зближення книжкових фондів вимагало нових рішень, і в грудні 1902 року адміністрація бібліотеки на чолі з Михаїлом Поруженком (очолював її з 1896-го по 1919-й) звернулася до тодішнього міського голови Павла Зеленого з клопотанням про те, щоб при реалізації дозволеної 10-мільйонної позики питання про спорудження нової книжнозбирні було поставлене на передчу. Незважаючи на те, що «дірок» у міській казні не було, Зелений погодився збудувати бібліотеку і сам очільник комісії, яка організовувала будівельну роботу.

Це й не дивно, адже Зелений

був знаним книжголом — його прізвище раз-по-раз зустрічалося у звітах міської бібліотеки кінця XIX — початку ХХ століть серед тих, хто дарував «публічні» книги, містецькі твори, рукописи. Лише 1904 року він передав 647 томів різних видань, серед яких дуже багато великих рідкісних і цінних творів.

Можливо, саме через писанкарство цей образ і захопив уяву художника. Для порівняння: коли такий авангардист, як

Партнерами ОННБ є 34 інформаційно-бібліотечні, нау-

чні для формування та поповнення фонду мало прийняття у 1922 році на державному рівні рішення про внесення бібліотеки до переліку провідних установ країни, що отримують обов'язковий примірник вітчизняних видань. Це стало головним джерелом комплектування новодруками з усіх галузей знань, що виходили на теренах України.

У 1975 році на нашу книжогзбирні було покладено функції обласного універсального депозитарію Півдня України. У весні 2009-го — рівно 15 років тому (що одна ювілейна дата для бібліотеки) — указом Президента України й надано статус національно-культурного товариства Одесьщини, впроваджуючи інноваційні підходи в промоції книги і читання.

Після відкриття виставки

«Чому риби «літають»?

Пам'яті Олександра Шкурапата

Чорноморські новини

10.10.2024

«я ще ваші

своїми словами скажу»

У ці теплі осінні дні своє 70-ліття відзначив наш знаменитий земляк — неповторний поет, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (2006) Тарас Федюк.

Він народився 6 жовтня 1954-го в Ананьеві, закінчив українську відділення філологічного факультету Одеського державного університету. Із 1980-го по 1996-й — член Спілки письменників України, а з 1996-го — почетний віцепрезидент і президент Асоціації українських письменників. Екскурсійні конкурси романів, «Коронація слова», засновник поетичної серії «Зона Овідія», в якій він вийшов понад 60 книг. Був головним редактором легендарного місячника літератури, мистецтва, суспільного життя — журналу «Сучасність», членом комітету національної премії імені Тараса Шевченка.

Автор поетичних збірок «Досвітні журавлі» (1975), «Чорним по білому» (1990); «Золоті інків» (2001), «Таємна ложа» (2003), «Обличча пустелі» (2006), «Горище» (2009), «Халва» (2014), «Канabis» (2017) тощо. Його «Транснітря» (2007), «Хуга» (2011), «Цеглина» (2019), «Кенотаф» (2020) у різний час визнавалися кращими в поетичній номінації Всеукраїнського рейтингу «Книга року».

<p

Заплави і болота – рятівники від вогню

Осінь, особливо безздощова, – надзвичайно пожежонебезпечний період. Велика біда – підпали сухої рослинності, які через відсутність опадів та високі температури переворстають у масштабні пожежі. За даними Мінводокліа, через недбалість людей і наявнісні підпалі в екосистемах України цього року вже сталося понад 440 пожеж, що охопили площею 400 гектарів. Ще більшого лиха наші землі завдають воєнні дії – вже зафіковано понад 900 пожеж (які вирували на більш як 15,6 тисячі гектарів).

У всесвітньому фонду природи Україна (WWF-Україна) підкреслюють: пожежі надзвичайно негативно впливають на всі компоненти екосистем. Викиди шкідливих речовин в атмосферу, забруднення токсичними сполуками ґрунтів, поверхневих і підземних вод, втрата біорізноманіття – лише деякі з руйнівних наслідків.

Втрата біорізноманіття

Пожежі приводять до втрати біорізноманіття. Масова загибель представників флори і фауни може порушити харчові ланцюги, що спричиняє довгострокові зміни в структурі всієї екосистеми. Подібні зміни приводять до зникнення чутливих видів рослин і тварин та появіння нових.

Пожежі спричиняють значні зміни в водних екосистемах. Зокрема, це стосується погіршення якості води. Попіл, згорілі рештки рослин і тварин, потрапляючи у водойми, збільшують у них концентрацію різних хімічних сполук, включаючи важкі метали (як-то свинець, ртуть), азот, фосфор.

Значні викиди діоксиду вуглецю (CO_2) під час пожеж посилюють парниковий ефект,

що прискорює зміну клімату.

Отже, пожежа – це не лише про «обгорілі дерева», а й про загибель тварин і рослин, втрату біорізноманіття, зміни в мікрокліматі, погріяння якості ґрунтів і водоїм, а відтак про роки на відновлення екосистем.

Не тим дихаємо

Продукти горіння містять шкідливі хімічні сполуки, які можуть бути канцерогенними і потрапляти в організм людей через питну воду у колодязях або іх вирощувану на забруднених ділянках. Навіть після того, як безпосередні наслідки пожеж подолані, можуть виникати довготривалими проблемами для здоров'я населення: загострення хро-

нічних хвороб, порушення функцій імунної системи тощо.

Під час пожеж у повітря потрапляють продукти горіння, зокрема сажа, дрібнодисперсні частинки, а це може спричинити респіраторні захворювання, алергії, а також погріяні зачалальні самоподії (що особливо небезечно для людей з хронічними захворюваннями легені та серцево-судинної системи).

Як приклад, експерти WWF-Україна наводять критичну ситуацію з пожежами, що вибували у Київській та Чернігівській областях у вересні.

«Згідно з відкітками супутниковими даними, пожежі, наслідки яких гостро відчуваючи кияни, відбуваючись на території Вишгородського (Київщина) та

Козелецького (Чернігівщина) районів. Зокрема, вогонь охопив значну частину об'єктів природно-заповідного фонду – осушене болото на території Міжрічинського регіонального ландшафтного парку й лісові, переважно соснові насадження, у Чернінському заказнику. Наймовірніше, пожежа спровокована близькото населених пунктів», – зауважує керівник напряму «Ліси» WWF-Україна Михаїл Богомаз.

«Торфова пожежа найскладніша і найнебезпечною через її тривалість – може тліти місяцями.

Площа, «пройденна» пожежею, займає щонайменше кілька сотень гектарів – це те, що вдалося встановити наразі супутниковим моніторингом. Наслідком такої пожежі є викидів тисяч тонн CO₂. Буквально горить торф, і весь акумульований ним вуглець просто належить в атмосферу. Це «покращує» наш клімат, робить його ще теплішим», – підкresлює експерт.

Як попередити біду?

Передусім варто зауважити, що в осушеніх екосистемах та у штучно насаджених, зокрема хвойних, лісах ризик виникнення пожеж зростає вдвічі!

Оскільки миніншого сезону спостерігається низький рівень води, а в лісах – дуже низький рівень вологості, пожежа при вітрі зі швидкістю 10 м/с поширяється миттєво. За таких умов

вогонь може не згасати, доки не випаде достатня кількість опадів або глибокий сніг.

«Недбале водокористування в минулому, зокрема осушення значних територій, призводить до серйозних змін ландшафті і порушення функціонування екосистем. Це зумовлює зміни у водному балансі та погіршує здатність таких територій утримувати воду. Осушені землі під час тривалих безздощових періодів стають вразливішими до посух і пожеж, а відтак вимагають особливо уважного ставлення до різкої наявності ландшафтного парку й лісові, переважно соснові насадження, у Чернінському заказнику. Наймовірніше, пожежа спровокована близькото населених пунктів», – зауважує керівник напряму «Вода» WWF-Україна, кандидат географічних наук Оксана Коноваленко.

Процес відновлення екосистем після пожеж може бути складним і тривалим.

У WWF-Україна підкреслюють: одним із шляхів попередження та поширення пожеж, в тому числі лісових, є збереження в природному стані та відновлення видо-болотних угідь.

«Критично необхідно попереджати виникнення пожеж, а для цього дуже важливо відновлювати заплавні території та водно-болотні угіддя, обводнені від них. Адже саме ці водні екосистеми природним шляхом утримують воду, та слугують надійним бар'єром від «раптових» загорянь у межах лісових масивів. Тому їх захист є надзвичайно важливим як для збереження природних екосистем, так і підтримки здоров'я населення», – підсумовує Оксана Коноваленко.

Тетяна ТУРЛІК'ЯН, спеціалістка з комунікації напряму «Вода» WWF-Україна.

• Варто знати

12 ФАКТІВ ПРО СКАЗ. 28 ВЕРСЕНЬ – ВСЕСВІТНІЙ ДЕНЬ БОРОТЬБИ ПРОТИ СКАЗУ

ретиги домашніх улюбленців і худоби від сказу, ім потребно внаочні зробити щеплення. Для вакцинації диких тварин у лісових та польових угіддях України розвиваються вакцини-приманки у вигляді брикетів. Раніше це робили за допомогою авіації, а зараз фахівці розкидають їх вручну. Важливо не торкатися цими брикетами, якщо їх знайдете.

Перший крок до захисту. Якщо викусил тварина, потребно негайно промити рану мильною водою протягом 15 хвилин. Це допоможе нейтралізувати віrus. Потім необхідно звернутися до лікаря для отримання антирибальної допомоги.

Дотримуйтесь профілактичних заходів і своєчасно вакцинуйте тварин, щоб захистити себе від цього смертельно небезпечної віrusу.

Уважайте: коли симптоми починають проявлятися, ефективного лікування вже не існує. Сказ завжди небезпечний для життя, але вчасне введення антирибальної вакцини може врятувати людину після контакту з інфікованою твариною.

Уколи не 40, а п'ятирічні. Уклінення проти сказу передбачає введення лише п'яти доз вакцини, а не сорока, як інколи можна почути: у нульовий день під час звернення до лікаря, а потім на третій, сьомий, 14-й і 28-й день.

У разі небезпечної локалізації укусів (обличчя, шия, голова, пальці рук, промежина), мнохинін або дуже глибоких поодиноких укусів, ослінення слизових оболонок може бути призначеною захисною місцевою анестезією.

Активний і паралітичний. Активний сказ проявляється гіперактивністю, страхом перед водою (гідрофобією) і навіть перед свіжим повітрям (аeroфобією). Паралітичний сказ приходить до поступового паралізу, який починається з місця укусу, продовжується комою і завершується летальністю.

Уколи не 40, а п'ятирічні. Уклінення проти сказу передбачає введення лише п'яти доз вакцини, а не сорока, як інколи можна почути: у нульовий день під час звернення до лікаря, а потім на третій, сьомий, 14-й і 28-й день.

У разі небезпечної локалізації укусів (обличчя, шия, голова, пальці рук, промежина), мнохинін або дуже глибоких поодиноких укусів, ослінення слизових оболонок може бути призначеною захисною місцевою анестезією.

Інкубаційний період може бути довгим. Вірус здатний «ховататися» в організмі від кількох тижнів до року. Найкращий

вакцинаційний період – після контактів зі ставками.

Вакцинація тварин – найкращий запобіжник. Щоб убе-

жити дівчатам і хлопчикам у віці 9–14 років та дорослим у віці 27–45 років – за рекомендацією лікаря; огляд органів малого таза; тест на вірус папілом-мози; ПАП-тест (тест Папаніколау) – цитологічний скринінг раку шийки матки.

Ну і, звісно, щоб запобігти виникненню хвороб, дотримуйтесь правил: зупиняйте кашу, якщо їх не лякать й не чіпать. Із 28 видів хованів України лише в трьох фіксували сказ: EBLV-1 – у пергача пізнього (Epstein-Barr-virus), EBLV-2 – у нічниці водяної (Myotis daubentonii) та нічниці ставкової (Myotis dasycneme). Утім, якщо кахан таки вкусив вас,

життя дівчатам і хлопчикам у віці 9–14 років та дорослим у віці 27–45 років – за рекомендацією лікаря; огляд органів малого таза; тест на вірус папілом-мози; ПАП-тест (тест Папаніколау) – цитологічний скринінг раку шийки матки.

Ну і, звісно, щоб запобігти виникненню хвороб, дотримуйтесь правил: зупиняйте кашу, якщо їх не лякать й не чіпать. Із 28 видів хованів України лише в трьох фіксували сказ: EBLV-1 – у пергача пізнього (Epstein-Barr-virus), EBLV-2 – у нічниці водяної (Myotis daubentonii) та нічниці ставкової (Myotis dasycneme). Утім, якщо кахан таки вкусив вас,

життя дівчатам і хлопчикам у віці 9–14 років та дорослим у віці 27–45 років – за рекомендацією лікаря; огляд органів малого таза; тест на вірус папілом-мози; ПАП-тест (тест Папаніколау) – цитологічний скринінг раку шийки матки.

Ну і, звісно, щоб запобігти виникненню хвороб, дотримуйтесь правил: зупиняйте кашу, якщо їх не лякать й не чіпать. Із 28 видів хованів України лише в трьох фіксували сказ: EBLV-1 – у пергача пізнього (Epstein-Barr-virus), EBLV-2 – у нічниці водяної (Myotis daubentonii) та нічниці ставкової (Myotis dasycneme). Утім, якщо кахан таки вкусив вас,

життя дівчатам і хлопчикам у віці 9–14 років та дорослим у віці 27–45 років – за рекомендацією лікаря; огляд органів малого таза; тест на вірус папілом-мози; ПАП-тест (тест Папаніколау) – цитологічний скринінг раку шийки матки.

Ну і, звісно, щоб запобігти виникненню хвороб, дотримуйтесь правил: зупиняйте кашу, якщо їх не лякать й не чіпать. Із 28 видів хованів України лише в трьох фіксували сказ: EBLV-1 – у пергача пізнього (Epstein-Barr-virus), EBLV-2 – у нічниці водяної (Myotis daubentonii) та нічниці ставкової (Myotis dasycneme). Утім, якщо кахан таки вкусив вас,

життя дівчатам і хлопчикам у віці 9–14 років та дорослим у віці 27–45 років – за рекомендацією лікаря; огляд органів малого таза; тест на вірус папілом-мози; ПАП-тест (тест Папаніколау) – цитологічний скринінг раку шийки матки.

Ну і, звісно, щоб запобігти виникненню хвороб, дотримуйтесь правил: зупиняйте кашу, якщо їх не лякать й не чіпать. Із 28 видів хованів України лише в трьох фіксували сказ: EBLV-1 – у пергача пізнього (Epstein-Barr-virus), EBLV-2 – у нічниці водяної (Myotis daubentonii) та нічниці ставкової (Myotis dasycneme). Утім, якщо кахан таки вкусив вас,

життя дівчатам і хлопчикам у віці 9–14 років та дорослим у віці 27–45 років – за рекомендацією лікаря; огляд органів малого таза; тест на вірус папілом-мози; ПАП-тест (тест Папаніколау) – цитологічний скринінг раку шийки матки.

Ну і, звісно, щоб запобігти виникненню хвороб, дотримуйтесь правил: зупиняйте кашу, якщо їх не лякать й не чіпать. Із 28 видів хованів України лише в трьох фіксували сказ: EBLV-1 – у пергача пізнього (Epstein-Barr-virus), EBLV-2 – у нічниці водяної (Myotis daubentonii) та нічниці ставкової (Myotis dasycneme). Утім, якщо кахан таки вкусив вас,